

széles fővárosunk derék tudósai, hogy a háborúk, időben aktuális ismeretterjesztő előadásokban szóljanak a miveltségekben.

Az előadásokat hangversennyel nyitották meg, mely alkalommal *Dr. Hegedüs István*, egyetemi tanár hangulatkeltő ünnepi beszédet mondott.

Politikai irányú előadásokat tartottak *Concha Győző*: A háború politikai szempontból. A háború, mondja az előadó, a nemzetek akarata, mely nélkül végképpen soha el nem lehetnek, sőt nem is létezhetnek. A mi seregeink nemcsak a mi nemzeti létünkért küzdenek, hanem az emberiség erkölcsi színvonaláért, a Machiavelli Kodexe ellen. A diadal a tiszta politikai erkölcsé lesz.

Hantos Elemér: A háború pénzügyei. A hadviseléshez pénzre van szükség. A háború pénzbeszerzésének legtermészetesebb mondja: az államkölcsön kibocsátása. A német hadikölcsön fényes sikere alkalmas volt arra, hogy nálunk is követésre találjon. Mi is megértettük a dolgot és a jegyzések monarchiánk két államában szintén fényesek voltak.

Marczali Henrik: A világháború történeti megvilágításban. A háború a politikának fegyverrel való folytatása. Mi a végső célja ellenségeinknek? Lengyelország sorsára óhajtanának juttatni minket is. Előbb egy kis felosztás, azután a pártoskodás fölhasználása által az önállóság elvesztése: az elnyeletés. Ki riad vissza bármiféle áldozattól, a legnagyobbtól is, hogy e sorsot elkerüljük? Mi élni akarunk, az emberiségnek egy nemzetet megtartani.

Történelmi tárgyú előadásck. *Tóth-Szabó Pál*: Török-magyar vonatkozások a történelemben. A közös származás tudata, úgy a magyarok, mint a törökök végső fokon az ural-altáji népcsaládból származnak, emlékezés azokra a harcokra, melyeket a török segítségével vívtunk ősi alkotmányunkért, majd a nagy állam érdekek összetalálkozása, végül az érzelmi mozzanatok, (hontalanakká vált hőseink a török császár birodalmában találtak menedékhelyet), mind ezek a tények eredményezték, hogy örömmel is rokonszenvvel üdvözlöttük a törököket, mikor a most dúló világháborúban mint a szövetségeseink fegyvert fogtak.

Szádeczky K. Lajos: Lengyel-magyar vonatkozások a történelemben. Szerző kitűnő történelmi előadásának bevezetésében említi, hogy már a régi lengyel népdal mondja: lengyel, magyar két jó barát, és a történelem tanítja, hogy mind a két nemzet jellemében, multjában föltűnő sok a rokon vonás. Mindkettő büszke, lovagias, pompa- és vendégszerető, szereti a szabadságot, a függetlenséget és alkotmányát. Különösen 1848. 49.-iki szabadságharcunk alatt fényesen mutatta meg rokonszenvét s abban külön lengyel légió küzdött a magyar honvédek között. Dembinszki és Bem apó a hős fővezérek nevei halhatatlanok a lengyel és magyar történelemben. És a mostani világháborúban bátran mondhatjuk: Nincs még veszve Lengyelország!

Földrajzi tétel. *Cholnoky Jenő*: A világháború színterének földrajzi vázlata. A nyugati hadszíntér ott van a párisi medence

peremén. Itt van Catalaun (ma Chalons), az Argonnei erdő, Verdun, Rheims, Longwy, Epinay, Nancy stb. Flandria egészen alacsony, árvizes lapály. A Vogézek nem nagyon magas, erdős hegyvidék. Keleti hadi szintéren a mi Kárpátjaink lábától egészen a Balti- vagy Keleti-tengerig nincs hegység. E vidék folyói a Visztula, San és Dnyeszter. A szerbiai harctér a legnehezebb. Itt rosszak az utak, meredek a hegyek, itt van a legtöbb nehézség.

Technikai tétel. *Vörösváry Ferenc*. A modern hadi technikáról. Az előadó előadásának keretében, foglalkozik a lőszerrel, puska- porral, kézi fegyverekkel és töltényekkel, az ágyúkkal és lövedékekkel, a szárazföldi és tengeri aknákkal, a torpédókkal, a hadihajókkal, a tengeralattjárókkal, a kormányozható léghajókkal és a repülőgépekkel.

Hantos Elemér: A háború gazdasági okai és hatásai. Előadó arra kérdésre: vajon a monarchia közgazdasága a háború egész tartama alatt képes lesz-e meglévő készleteivel a népesség és a hadsereg táplálkozásáról megfelelően gondoskodni? kedvező választ ad, (különösen a gabonaneműekre és a húsrá, mint legfontosabb táplálószerre vonatkozólag.)

Felette érdekesek az orvosi tudomány tételei. Ide tartoznak a következő előadások: *Gerlóczy Zsigmond*: A koleráról, kapcsolatban a világháborúval. *Bálint Rezső*: A vérhasról. *Kéthly László báró*: A tifuszról. *Kuzmik Pál*: A sebfertőzésekről. *Schaffer Károly*: A háború és az idegrendszer megbetegedései. *Lobmayer Géza*: A lövészároktól a kórházig. *Ranschburg Pál*: A hadsereg szellemi egészségügye. Minden előadás megérdemelné, hogy több százezer példányban szétosztassék a beteg katonák ápolói közt. De sok orvos és laikus és igen sokat tanulhat azokból, mert bizonyos, hogy mind e munkákat egytől-egyig a világháború iródmájában kitűnő hely illeti.

Végre megemlítendő a művészet köréből vett tételek.

Berzeviczy Albert: A háború a képzőművészetekben.

Beöthy Zsolt: A háború költészetünkben.

Kacsóh Pongrác: A háború és a zene.

Vörösváry Ferenc: főtitkár közti a zárószóban az előadások történetét és statisztikáját.

Dr. Wágner Lajos.

Gálfi Lőrinc: Legközelebb Jézushoz. Kolozsvár, Egyesült könyvnyomda részvénytársaság, 1915.

A szerzőt könyve címe szerint is az a törekvés vezeti, hogy úgy jusson legközelebb Jézushoz, hogy őt tisztán lássa eltávolítva tőle mindazt a hozzá nem tartozó külső mezt, amely halála után tapadt hozzá. Ezen célból lényegében előadja a synoptikus kérdés azon megoldását, mely a két-forráshypothesisen felépül. Sőt még a Márk ev-ából is kihámoz egy ős-Márkot. Ennek az ős-Márknak valamint azután a beszédforrás szövegét is nyújtja, az előbbi

Wendling, az utóbbit Harnack összeállítására szerint. Ez a két evangéliom-kivonat hozza aztán a szerzőt legközebb Jézushoz.

A könyv tehát népszerűsíti a tudományos teológia ezen hypothésisét a synoptikus kérdésben. Sajnos, a szerző úgy adja elő a dolgot, mintha itt már kész tudományos eredményekkel állanánk szemben. Pedig hát elég még ma is élő s tán szintén „tudományos“ teológus számba menő tudós más úton keresi a synoptikus kérdés megoldását. Pláné az ős-Márk-hypothesis éppen nem örvend ma sok pártolásnak, hiszen annak egyik leghivatottabb szóvivője, Holtzmann, de aztán Weissäcker is megint feladta azt annak idején. Hogy szerzőnk szerint a Jézus való történetének megtalálásához Márk evangélioma csodás elemeit figyelmen kívül kell hagyni, oly dogmatismus, melyet ő más irányban föltétlenül elítél.

Dr. Daxer.

Kapi Béla: Háború és vallás. Körmend 1916. Az írói és szerkesztői működéséről igen előnyösen ismert Kapi Béla körmendi lelkész ezen címen különböző szerzőktől felolvasás gyűjteményt adott ki, mellyel a gyülekezeti vallásos esték tartását kívánta megkönnyíteni. A 10 ív terjedelmű gyűjtemény a következő 21 felolvasást tartalmazza: Németh Károly: Istenbe vetett bizodalom. Fenyves Ede: Szenvedés a háború megpróbáltatásai közt. Szalay Mihály: Az igazi jótékonyság. Kapi Béla: Háború és vallás. Endreffy János: Állandó vallásosság. Hanzmann Károly: Luther a háborúról. Mészáros István: Halál és örökélet. Németh Károly: A háború okai. Kiss Samu: A háború veszedelmei és áldásai. Zongor Béla: Vilmos császár. Schmidt János: A mostani hadviselés. Szabó István: A rokkantság. Kiss Samu: A jó béke föltételei. Kapi Béla: A mi erőnk. Endreffy János: A magyar katona lelke a tábori levelekben. Balikó Lajos: Háború és bűnbánat. Schmidt János: Egy tábori lelkész feljegyzései. Kapi Béla: A háború fegyverei. Szabó István: A szeretet a háborúban. Balikó Lajos: Az otthon. Kapi Béla: A hazaszeretet.

A könyv ára 4 korona, melyhez portóköltség címén 22 fillér, ajánlott küldés esetén 55 fillér csatolandó.

Megrendelés a körmendi evang. lelkészi hivatalhoz intézendő. Melegen ajánljuk magánosok és gyülekezetek figyelmébe.

Sz.

Dr. Hadzsega Gyula. Sz. Márk evangéliomának magyarázata (különös tekintettel a görögkeleti egyházra). Ungvár, 1915. Ára 7 korona.

Márk ev-ának ezen magyarázata tudományos feladata mellett gyakorlati célt is szolgál. A görögkeleti egyház a latin egyház elleni polemijában a szt. írásra hivatkozik s így szerzőnk a görög egyesült (gör. kath.) álláspont igazolására is magyarázza

Márk ev-al, megfelelni akarván azon ellenvetésekre is, melyeket a görögkeletiek tesznek a 2. ev-mal kapcsolatban. A szöveg magyarázatában azért számolt a görögkeletiek felfogásával is. És egyháza sajátos szükségleteinek megfelelőleg az ó-szláv szöveget követi, de szem előtt tartja a latin Vulgata s a görög szöveget is. Ez okból reánk nézve a könyv szláv szövegből indulván ki, csak nehezen használható.

A szerző előbb tárgyalja a bevezető kérdéseket. Márk élete után megállapítja az ev. szerzőjét s ezt Márkban, Péter ap. tanítványában találja. Kutatásai további folyamán megállapítja, hogy Márk 42—50 között írta meg ev-át, még pedig görög nyelven Rómában. Aztán vitatja az ev. történeti hitelességét s azt, hogy Mt. ev. megelőzte Mk-ot, hogy még valószínűnek feltüntesse, (Mk. ó-test idézetei alapján), hogy Mt. görög fordítása függ Márktól. Szerzőnk védi az ev. integritását is, vagyis azt a nézetet, hogy a Mk. 16, 8 utáni szakasz is az ev. eredeti része. Szerzőnk természetesen irányadónak veszi mindezen kérdések tárgyalásánál a biblikus bizottság határozatait s csak megengedett irányban tér el azoknak döntéseitől. Figyelemben részesül mindezen kérdések tárgyalásánál, a görögkeleti írók állásfoglalása is, de ahol az irodalomról van szó, a protestáns írók újabb műveit nem sorolja fel pl. Klostermann E. Wohlenberg kommentárját, hogy a bevezetések közül csak egyet említsek, pl. Zahn nagy bevezetését az új szövetségbe. Ez utóbbiból pl. Márk ev-a integritására nézve tán mégis csak sokat tanulhatott volna.

A bevezető rész után következő exegetikai részben, aztán a 3. részben, mely exegetikai excurzusok gyűjteménye, szerzőnk jóformán csak saját táborából való iratokat vesz figyelembe, ahol prot. írókat vesz tekintetbe, láthatólag csak r. k. írók alapján ismeri.

Egyébként a munkát a maga körében bizonyára haszonnal forgathatják, tán — mint a szerző reméli — egyház a mívelt világi köreiben is s kívánjuk is, hogy ott sok áldás forrása legyen.

D.

Vass Vince: Jézus bűnnélkülisége. Apologetikai tanulmány (jutalmazott pályamunka). Pápa, 1913. Ára 2:50 K.

Mint a könyv címe is mutatja, pályamunkával van dolgunk, mely Jézus bűnnélküliségével történet-pszichológiai szempontból foglalkozik. A történeti rész Jézus saját és környezete bizonyágtételét bűnnélküliségéről előadván és lélektani rész után, mely a bűnnélküliség lehetőségét s magyarázatát aztán Jézus öntudatát tárgyalja, szerzőnk az exegetikai, filozófiai s a történeti adatok hiányosságából kiinduló ellenvetéseket veszi figyelembe, hogy aztán befejezésül Jézus bűnnélküliségének jelentőségét kifejtse. Az egész dolgozat szorgalmas mű, mely az idevágó irodalom alapos ismerete alapján készült s így az itt-ott található elfogadhatatlan állítások ellenére is melegen ajánlható.

Dr. Daxer.

Kozári Gyula: Pascal. (Tanulmányok). Budapest, 1914. Ára 8 korona. Érdekes dolog volna annak a kutatása, hogy Pascal filozófiai egyéniségének mely vonásai azok, melyek a gondolkodók oly nagy részét magukhoz vonzzák. Ime, nálunk is, még sok nagyobb gondolkodónak alig akadt méltatója, Pascaltól pedig 4 éven belül 3 számottevő munka jeient meg: Medveczky-é 1910-ben, Nagy József-é 1912-ben, a legutolsó és legterjedelmesebb pedig 1914-ben a francia tudományos és szépirodalomban nagy jártassággal bíró Kozári Gy. tollából. Őt Pascal „életszensége“ ragadta meg első sorban. A hitromantika, a pragmatizmus szentje, az érzelmek lógikájának, a vallásosság pátoszának költő teológusát látja benne. 22. fejezetben foglalkozik e nagy keresővel, ezek közül kimagaslanak a Pascal kora, a megtérés, vallásos életének fejlődése, a „Pensées“ tervezete, forrásai, tartalma, filozófiájának jellemzése, erkölcstana, Pascal és Széchenyi vallásossága. Kozári nagy utánjárással készített és eredeti forrástanulmányon alapuló művével jelentékenyen előbbre vitte nálunk a Pascal kutatást. Kár, hogy jeles írói kvalitásai mellett az a hibája van, hogy az anyagot sokszor inkább csak közli, mint feldolgozza és hogy gyakran elejti a fonalat, máskor meg ismétli magát. A jelzett tulajdonság a mű hatását ugyan némileg gyengíti, de aki türelmesen végigtanulmányozza, bizonyára gazdag okulással fogja letenni a vaskos könyvet.

Dr. Szelényi Ödön.

Tavaszy Sándor: Az ismeretelmélet és a megismerés pszichológija. (Transzcendentálzfilozófiai tanulmány.) Kolozsvár, 1914. Ára 4 korona. Kapható Stein J. könyvkereskedésében. Szerzőnk dolgozata célját világosan megjelöli, midőn kijelenti, hogy a transzcendentális ismeretelméletet a szubjectiv öntudatra és annak tényeire építi, de hisz egyáltalános-tudományos Én-ben, mint ideál-öntudatban s a szubjectiv öntudatot ehhez többé-kevésbé közelebb vagy távolabb látja. Mivel pedig a megismerésnek objektivitását vallja, tehát a megismerés feltétlen szubjectivitását meg nem engedi, álláspontját objektiv idealizmusnak minősíti, és ez állásponttól az ismeretelmélet feladatát a tudományos öntudat konstrukciójában, a megismerés pszichológiájának a feladatát pedig az empirikus Én induktív analizisében keresi. Szerző főfogalma tehát a tudományos öntudat, ennek világos meghatározásától függ a dolgozat teljes sikere. Sajnálattal jelentjük ki, hogy e tekintetben igen képzett szerzőnk nem elégíthetett ki. Mint az ismeretelméleti idealizmusnál annak régebbi koraiban és napjainkban is igen gyakran látjuk az autonom ész itt mintegy törvényeket ir elő a világtörténés számára és erőszakot követ el a tényeken a maga pusztá, ontológiai érvény nélkül szükkölködő abstrakcióival. Csakis ilyennek tekinthetjük Tavaszty „ideál-öntudatát“ is, ő is óvakodni látszik az utolsó lépés megtételétől, mely azt a fogalmat nem formális határfogalom-

nak, hanem entológiai entitásnak deklarálja. Pedig csakis ez a metafizikai konzekvencia óvhat meg a homályosságoktól. Ezt a kérdést nem tekintve, csak a legteljesebb elismeréssel adózhatunk Tavaszgy bátor vállalkozásának. Szükséges dolog volt az ismeretelmélet és pszichológia határkerületeit megvilágítani, és nemcsak ezen fejezetekben, de az egész dolgozaton végig a szerző ritka irodalmi tájékozottságot árul el. Már ez utóbbi okból is alkalmas bevezetőül szolgálhat ez elsőrendű problémákba.

Dr. Szelényi Ödön.